

EELK Haapsalu Püha Johannese kogudus OKTOOBER 2021

On sügis, suve soe rähklemine möödas. Lehed kolletuvad ja langevad, linnud lendavad lõunasse - kõik muutub ja rahuneb, uinub ka loodus. Kuidas on inimesega? Kas sügis toob ka meie hinge rahu, pikka meelt, mõtisklusaega? Paraku tihti see nii ei ole ja eriti tänases keerulises maailmas. Ärevus, erinevad vastakad seisukohad ja arvamused tulevad läbi infokanalite ka meie kodukindlustesse kätte. Lõhenevad sõpruskonnad, pered. Vastaspooled püüavad raevukalt üksteisele selgeks teha OMA arvamust, kuulamata teist. Olen end viimastel kuudel tabanud mõttelt, kust tuleb kõik see kurjus, tigidus, nähvamine, vastutustundetult teisele inimesele halvasti ütlemine? Kas tõesti on meie sees ja seas nii palju kurjust?

Üksildus, ärevus, kurbus võib puudutada meist igaüht, aga igaüks meist saab ka teisi aidata. Ole olemas. Märka, küsi „Kuidas sul läheb?“. Ja KUULA. Kuula nii, et sa ka kuuled. Võta selleks aega. Maailmas on tühje sõnu niigi liiga palju. Mõttele, kuidas ja mida ütled. Inimesed ei oota tavaliselt lahendusi ega nõuandeid, vaid pigem võimalust oma mõtteid ja tundeid jagada. Kõige rohkem saab abiks olla, kui saad anda oma aega.

Hoidkem meeles Jeesuse sõnu:

„Kõike siis, mida te iganes tahate, et inimesed teile teeksid, tehke ka nendele!“ Mt 7:12

Tiina Kütt

KOGUDUSE TEGEVUSKAVA OKTOOBRI

R, 1. oktoober kl 9 hommikupalvus. Teenib õpetaja Kristo Hüdsi (Jaani kirik).

P, 3. oktoober kl 11 - 19. pühapäev pärast nelipüha, jumalateenistus armulauaga. Teema: Suurim käsk. Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja Teno Ilves. Organist Lia Salumäe. Laulab koguduse ansambel (Toomkirik). **Kl 12.30 Algab leerikool. Tutvumine ja sissejuhatus toomkirikus.**

K, 6. oktoober kl 18.00 segakoori proov (Jaanisaal).

R, 8. oktoober kl 9 hommikupalvus. Teenib piiskop Tiit Salumäe (Jaani kirik).

Kl 13.30 – Teetund. Hooaja avamine (Jaanisaal).

P, 10. oktoober kl 11 - Lõikustänupüha jumalateenistus armulauaga. Lastekirik. Teema: Igapäevane leib. Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja Kalle Jätsa. Organist Lia Salumäe, laulab koguduse segakoor (Toomkirik). **Kl 13 jumalateenistus armulauaga** De la Gardie hooldekodus. Teenib piiskop Tiit Salumäe.

K, 13. oktoober kl 18.00 segakoori proov (Jaanisaal).

N, 14. oktoober kl 17.30 – Koguduse kooli 32 tund: Vaimulik kõne (info Karin Teder) (Jaanisaal).

R, 15. oktoober kl 9 hommikupalvus. Teenib piiskop Tiit Salumäe (Jaani kirik). **Kl 19 oikumeeniline noorteõhtu** (Jaani kirik).

L, 16 oktoober kl 17.30 – Piibel köögis. **Eelregistreerimine** kristel.engman@eelk.ee - 5289527. Õhtu külaline on kirjanik ja filmilooja Imbi Paju. Osalustasu: vabatahtlik annetus.

P, 17. oktoober kl 11 - 21. pühapäev pärast nelipüha, jumalateenistus armulauaga. Teema: Jeesuse saadikud. Teenivad vikaarõpetaja Kristel Engman ja Teno Ilves. Organist Lia Salumäe (Toomkirik).

R, 22. oktoober kl 9 hommikupalvus. Teenib Karin Teder (Jaani kirik).

P, 24. oktoober kl 11 - 22. pühapäev pärast nelipüha, jumalateenistus armulauaga. Misjonipüha. Lastekirik. Teema: Usuvõitlus. Teenivad abipraost Küllike Valk ja Kalle Jätsa. (Toomkirik).

N, 28. oktoober kl 17.30 – Koguduse kooli 33. tund: Isiklik evangelium (info Karin Teder) (Jaanisaal).

R, 29. oktoober kl 9 hommikupalvus. Teenib Karin Teder (Jaani kirik).

P. 31. oktoober kl 11 – **Usupuhastuspüha jumalateenistus armulauaga.** Teema: Usu alused. Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja Teno Ilves. Organist Lia Salumäe (Toomkirik).

LEERIKOOL ALGAB.

Leerikool algab pühapäeval 3. oktoobril kell 12.30 toomkirikus.

Esimeses leeritunnus tutvume toomkirikuga ja üksteisega ning ja lepime kokku edasised kokkusaamiste ajad, pooled kohtumised toimuvad veebis. Leeritundides arutleme ristiusule olulisi teemasid ja õpime tundma Piiblit, kiriku ajalugu ja tänast päeva. Leerikooli saab tulla east hoolimata alates 16. eluaastast. Oodatud on kõik huvilised. Leerikooli tülles ei pea olema ristitud. Leerikursus kestab umbes 3 kuud. Kokku saame 7-8 korral ning leeritunni pikkus on 1,5 tundi.

Kursust juhivad piiskop Tiit Salumäe ja õpetaja Kristo Hüdsi.

Kohtumiseni leeris!

LASTEKIRIKU UUS ÕPPEAASTA.

12. septembril alustasime lastekiriku uut õppeaastat. Kuigi kaks viimast aastat on olnud keerulised, rõõmustas meid üsna arvukas osavõtt esimesest tunnist. Endiselt toimuvad meie tunnid kaks korda kuus, igal teisel ja neljandal pühapäeval. Ka õpetajad on samad: õpetaja Maria ja õpetaja Sirje. Esimesel tunnil alustasime palvega, lapsed said öelda, mille pärast nad tahavad koos palvetada. Kuigi meil on kavas jätkata „Laste värvipiibli“ lugudega Vanast Testamendist, siis esimeses tunnis rääkisime asjade väärtusest. Kõik meie ümber muutub, kaob, ununeb. Mõni asi, mis kunagi oli väga

väärtuslik, on täna täitsa väärtusetu. Mõnel asjal on väärtus ainult ühe inimese jaoks, teistele ei tähenda see asi midagi, mõne asja väärtus võib ajaga suureneda. Ainus, mis on jääv ja oluline meile kõikidele – see on Jumala armastus meie vastu. See ei muutu ega kahane iial.

Kuna sel pühapäeval oli ka vanavanemate päev, siis meisterdasime vanavanematele kaardid. Kasutasime üht vanaaegset tehnikat, nimelt hambaharjapritsi. Šabloonideks olid erinevate puude lehed. Kaardid tulid väga kenad.

Loodame, et sel aastal saame lastekiriku tunde läbi viia ja kindlasti tahaksime lastega ka jõuludeks ühe näidendi õppida ning kevadel või suvel mõne torema väljasõidu teha.

Need on meie plaanid, anname need Jumala kätte ja usaldame Teda.

Armsad kaasteelised, palvetame, et meie töö võiks vilja kanda ja et lapsed leiaksid nende lastekiriku tundide varal oma elule sihi.

Soovime lastekiriku poolt kõigile õnnistust ja rõõmukirjut sügist!

Õpetaja Sirje Jätsa

MÖÖDUNUT MÄLESTADES.

22. septembril tähistatakse Eestis vastupanuvõitluse päeva. Nimetatud kuupäeval 1944. aastal pidas Läänemaal Põgari-Sassi palvemajas oma istungi Otto Tiefs valitsus. Riigisekretär Helmut Maandi toimetab valitsuse dokumendid vabasse maailma ning tänu sellele tagati Eesti Vabariigi õiguslik

järjepidevus. September 1944 on Eesti ajalukku läinud ka suurpõgenemise lainena. Inimesed lahkusid tervete perekondadena ähvardava punaterrori eest. Põgeneti suuremate ja väiksemate paatidega ning evakuatsiooni teostasid ka mitmed laevad, nende seas ka sanitaarlaev Moero. Hoolimata punase risti märgist, sattus Moero 22.09.1994 Nõukogude Liidu pommituslennukite turmtule alla ja uppus. Laeval oli Mereleksikoni andmetel ca 3300 inimest (nende seas palju haavatuid), kellest ca 2700 hukkus. Hukkunute seas olid Haapsalu Jaani koguduse õpetaja Konstantin Kütt, Tartu Pauluse koguduse õpetaja Arnold Jürgenson ja nimekas arhitekt Eugen Habermann.

22.09.2021 toimus Jaani kirikus mälestuspalvus nende sündmuste meenutamiseks. Palvuse pidas meie koguduse abiõpetaja Kristo Hüdsi, kes pühitses ka laeva Moero votiivi (votiiv: kirikule kingitud ja seal nähtavale kohale paigutatud laevamudel). Kõnelesid Haapsalu linnapea Urmas Sukles ja Tiina Leesik Naiskodukaitse Risti jaoskonnast. Kõlama jäi mõte: meie kohus on hoida eelkäijate mälestusi, nende usku ja lootust vabasse Eestisse ja olla tänulik, et meil on eesõigus vabas riigis elada ja oma kodumaad armastada.

Tiia Laar

SAAME TUTTAVAKS: Endel Jets, pühapäeva pühitseja.

Vähese jutuga Endel Jets on sage kirikuskäija, istub tagasihoidlikult seina ääres pingiotsal, ei liiga ees ega liiga taga. Kirikumees Heino Kahem ütleb Endel Jetsi kohta: „Tore, rahulik, asjalik, tegus.” Haapsalus hakkas Endel kirikus käima pärast isa surma 1986. aastal. Enne seda oli ta kodukirik Märjamaal, seal käis ta suviti lauakirikus.

Endel ongi Märjamaa lähedalt pärit. Sündinud 1947, Märjamaal koolis ja leeris käinud. Kasvas üles kristlikus peres, oli kolmas laps, pesamuna. Vanem vend, ehitusinsener Mati Jets elab samuti Haapsalus, on tuntud laialdaste teadmiste poolest, olnud mälumängur, töötanud linnavalitsuses ehitusspetsialistina.

„Vanaema ja tädi, kelle juures talviti Märjamaal elasin, käisid igal pühapäeval kirikus. Isa püüdis samamoodi käia, aga ema igal pühapäeval kirikusse ei jõudnud – tal olid kodused toimetused ja lapsed. Isa oli aastaid kirikunõukogu liige ja vahepeal ka juhatuse esimees. 1950. aastate keskel oli tal oma külas õigus pidada lahkunu kodust ärasaatmise talitust, tal oli ka õigus lapsi ristida. Isa oli põllutöeline ja traktorist,” meenutas Endel oma lapsepõlvkodu.

Märjamaa keskkoolis lõpetas Endel 8 klassi. Siis tulid töö ja Vene sõjavägi. Teenis Siberis Krasnojarski ja Novosibirski lähedal – paigus, kuhu Stalini ajal küüditati ta onud-tädid. Oli lennuväes autojuht, sõitis ühelt lennuväljalt teisele. Pärast sõjaväge ei tahtnud ta kolhoosi jääda ja tuli 1968 sügisel Haapsallu. Vanem vend oli juba ees.

Enne kroonut, aastal 1966, käis Endel Märjamaal leeris. See oli aeg, mil nõukogude võim püüdis noored leerist eemale meelitada, korraldades leeri asemel suvepäevi. „Meid oli leeris viis: neli tüdrukut ja mina. Pärast mind, aasta hiljem, oli leeris veel vaid üks mees, pinginaaber Jaan Helilaid,

kes elas samuti Haapsalus ja oli siin muusikakooli õpetaja,” kirjeldas Endel.

Endel Jetsi kõik kolm last on samuti ristitud, tütreid ka leeris käinud.

Koroona-aeg surub usuelu netti ja raadiosse

Endel Jets on sage, peaaegu igapäevane kirikuskäija. „Kirik annab hingerahu. Meeldib sealne õhkkond,” sõnas ta. „On, mille peale loota.”

Viimasel ajal on kirikuskäimine harvemaks jäänud – koroona! „Kahju on. Tahaks rohkem käia,” nentis ta. Kui kirikusse ei saa, kuulab ta jutlusi YouTube’st. Ta on Pereraadio igapäevane kuulaja, loeb internetist Piiblit. „Kulutan vähem oma piibliraamatut,” teeb ta nalja. Haapsalus ainult netis levivast Raadio7-st kuulab ta hommikuti kell 8.45 Jaan Tammsalu mõtisklusi.

Endel Jets on kaks koosseisu kuulunud Haapsalu koguduse nõukogusse. Haapsalu koguduse liikmeks saigi ta nii, et Tiit Salumäe soovitas kandideerida. Siis tuli ta Märjamaa Haapsalu koguduse liikmeks. Kümnekond aastat on Endel olnud pühapäeviti kirikuvalves. Alguses oli neil meeste seltskond: kaks Endlit - Jets ja Kõrm - ning Toivo Inslermann. Nüüd on kirikuvalves Heli Tammiku ja Tõnis Sahaga. Endli hinnangul käib igal pühapäeval kirikus u 40 inimest, nende seas Endel Kõrm, Herbert Saarnok, naabrimees Toivo Inslermann. Heino Kahem on ka igal pühapäeval kirikus, aga juba ameti poolest, sest ta on kirikumehel abi, teeb fotod ja hoolitseb heli ning valguse eest. Igapäevane-kirikulistest on umbes pooled noored, pooled eakad, arutles Endel. Mõtles hetke ja täpsustas: kust maalt on keegi noor ja kust maalt vana.

Koguduse seltsielust Endel eriti osa ei võta. Ta ei käi ka koguduse väljasõitudel, sest „ma ei ole rändaja tüüp”. Välismaalgi on ta käinud ainult korra – sai juba vene ajal ametiühingu liinis tuusiku Soome.

Pool sajandit autojuht

Teedevalitsuses, praeguse nimega Lääne Teed, töötas Endel kuni pensionile jäämiseni 2016. aastal. Kokku 48 aastat! „Ei otsi sügavat vett,” põhjendas ta pikalt pidama jäämist. „Eks seal oli ka paremaid ja halvemaid aegu.”

Alguses sõitis ta sõiduautodega, sõidutas ülemusi ja kontoritöötajaid, tihti tuli sõita Haapsalu ja Tallinna vahet. Selle kõrval käis ta ka teepatrullis, kontrollis hommikuti tee seisukorda, et kuidas on libedusega. 2002. aastal läks ta üle suure veoauto – Renault’ – peale. Tegid talvist teehooldust, lükkas lund ja tõrjus libedust. Suvel vedas kruusa, kastis tänavaid, kui ilm liiga kuumaks läks.

Küsimusele, miks talv tuleb teehoidajale alati ootamatult, vastas Endel: „Ettevalmistused on kõik tehtud, aga masinavärgi käivitamine võtab aega. Autojuhid on ise ka esimese libedusega pisut ehmunud.”

Pika sohvrikarjääri sisse mahub tal vaid üks õnnetus. Talvel ta ei tabanud ära, kust algab kraav. Auto vajus ära ja omal jõul välja ei saanud.

Abikaasagi leidis ta teedevalitsusest. Hiljem oli Malle Jets Läänemaa haigla meditsiiniõde, töötas kõige raskemate patsientidega, st intensiivis.

Pensionäri ei ole kunagi aega

Pensionärielu kohta ütles Endel, et kodus on alati tegemist, pensionäri ei ole ju kunagi aega. Vaja põllumajandust ja aiandust arendada. Võntkülal on maakodu, linnas vajab maja nokitsemist.

Endel on olnud kibe käsi rallis. Kutsevõistlustel oli ta neljakordne Eesti meister-vigursõitja. Kutsevõistluse juurde käis vigursõit, teadmiste kontroll ja auto rikke leidmine kolme minuti jooksul. Tema auto oli GAZ 51.

Endel on osalenud jäärjasõitudel ja rahvarallidel, käinud paar korda Saaremaa rallil. Esimesel korral võitis ta veoautoralli. Teisel korral sundis mootoririke katkestama.

Kui vend Mati on KEK-i mälumänguvõistkonnas isegi teles võistelnud, siis Endel vaatab mälusaateid telest ja kuulab raadiost Mnemoturniiri.

Lehte Ilves

KÕNE.

Ärkan telefonihelina peale.

Heidan jalad üle voodiääre, koban pimedas susse ja mõtlen: Mis kell on?

Haaran telefoni: „Halloo?“

„Vanaema, ma ei jaksa enam!“

„Kallis, mis juhtus?“

„See ei ole elu. Inimene ei peaks niisugust elu elama!“

„Räägi, kallis, mis sulle haiget teeb?“ Ma kuulen vaid nuukseid ja mind haarab paanika. Taevane Isa, kus ta on, mida ma tegema peaksin?

„Kus sa, kallis, oled?“

„Saaremaal.“

„Kas sa oled ema pere juures? Teed sa seal tööd?“

„Mind pole mitte kellelegi vaja, aga ma tahan ka kusagile kuuluda!“

„Mina armastan sind, mu kallis. Sa võid selles kindel olla. Sa oled alati olnud mulle väga oluline inimene.“

„Ma ei jaksa enam tõesti. Minust ei ole mitte millekski!“

„Miks sa niimoodi arvad?“

„Seda ütlevad kõik. Kõik on mind üle lasknud – isegi ema ja vend on mind üle lasknud.“

Appi, mida see väljend tähendab, mõtlen. Kuidas reageerida? Ohh, andke mulle mõistust aidata!!

„Sina oled oluline, sina oled suurepärase ja ära iial arva enda kohta midagi vähemat. Tõesti, ma ei räägi seda sellepärast, et sa oled mulle kallis. Ma tunnen sind. Tean, milline suurepärase noor inimene sa oled. Olgugi, et praegu on raske hetk, aga kuula mind. Sul on nii ilus süda, kallis! Oled olnud oma peres oma vennale toeks ja kindlaks kaljuks. Oled pidanud õppima olema diplomaatiline. Tulnud toime erinevate olukordadega ja saan sind imetleda. Oled ikka olnud väga oluline.“

Samas mõtlen palavikuliselt: Palun, palun kõiki, kellel on jõud, võimalused ja volitused, aidake, aidake, aidake!

„Mida ma saan sinu heaks teha? Mida sa sooviksid?“

„Mitte midagi. Ma ei saa oma elukaaslast aidata. Mul ei õnnestu mitte miski.“

„Ära räägi nii, kallis. Sa teed alati endast parima. Kui sulle tundub, et see töö hästi ei sobi või see ei võimalda sul toime tulla, leiad kindlasti uue. Mõttele, mida sa tegelikult teha tahaksid?“

„See, mida ma tegelikult teha tahan, minu elukaaslast ei aita.“

Kõne lõpp. Appi, mida ma talle ometi ütlesin. Äkki ta...

Kell telefoniekraanil näitab 01.30. Proovin uuesti ja uuesti helistada, aga ühendus puudub.

Täna ma sellest ööst ei mäleta muud kui suurt ahastust, jõuetust, hüüdmist, anumist ja palumist.

Aidake tal, minu imelisel lapselapsel, leida endas jõudu vastu seista sellele murederohkele ajale, aidake tal näha elu ilu ja ümbritsege ta armastusega. Las ta tunda, et ta on oluline, armastatud!

Järgmise päeva õhtupoolikul ühendus taastus ja kuulsin tema häält....

Vajusin põrandale ja nutsin.

MA TÄNAN! TÄNAN! TÄNAN!

Anonüümseks jääda soovinud koguduseliige

ANNE LUGEMISELAMUS.

Scott H. Hendrix „Martin Luther. Reformatsioon ja tema visioon.” Argo 2018.

On suur ja raske ülesanne kirjutada kokkuvõtet suurejoonelise Martin Lutheri biograafia I osast. See hõlmab ajaperioodi 1483/84 – 1521 ja kannab alapealkirja „Teed reformatsioonini“. Keeruline oli valida, millest kirjutada. Tekst on väga sisutihe ja nagu ütleb H. Hendrix: „Minevikku saab uurida, kuid mitte uuesti läbi elada. See on ajaloo võlu ja tusk.”

Põnevaks teevad lugemise peatükkide pealkirjad, mis on pärit meie artikli suurmehe tsitaatidest. Tsitaadid on ära toodud iga peatüki alguses. Valisin siia ühe Lutheri inimlikku külge näitava: „Täna kirjutas Hans Reinicke, et mu kalleim isa, Hans Luder vanem, lahkus sellest elust ülestõusmisaja seitsmenda pühapäeva esimesel tunnil. See surm paiskas mind raskesse leina, tuues mulle meelde mitte ainult tema isiku, vaid ka tema ülisuure armastuse, sest tema läbi on mu Looja andnud mulle kõik, mis ma olen, ja kõik, mis mul on.”

Lutheri elu jagatakse kahte ossa: enne ja pärast reformatsiooni. Esimene osa lõpeb 1521. aastal, mil

Luther esimest korda kuulutab oma kutsumust juhatada keskaegse religiooni muutmist selliseks, nagu kristlus peaks tema nägemust mööda olema.

Raamatu tagakaanel olevas tutvustuses esitab autor küsimuse: missugust elu elas mees, kelle poolt 1517. aasta sügisel Wittenbergi lossikiriku uksele naelutatud 95 teesist sai alguse kõigi aegade ulatuslikum usureform? Tema sõnul tuleks Lutherit mõista mitte kiriku, vaid religiooni vormijana, kes püüdis asendada kehva religiooni usuga, mis väärtustab vabadust ja õiglust, mitte kitsarinnalist ortotoksiat ja moraliseerimist; usuga, mis avab meeli, mitte ei sulge neid; mis avab südameid „vastastikkuses trööstis” (Lutheri sõnad), mitte ei sulge neid kibeduse ja kurnamisega. Ta ei oodanud, et usk muudab maailma täiuslikuks, kuid uskus, et religioon, mille eestkõnelejaks ta oli, pakub tröösti, jõudu ja kaastunnet, kuni võitlus kurja vastu võidetakse.

Autor jälgib Lutheri tavatut karjääri ülikooli õppejõu, hereetiku, mässulise munga, poliitilise lindprii, provokatiivse mõtleja ja religioosse visionäärina. Luther hindas Jumala salapära ja teispoolust ning tema südant valitsev usk aitas tal vastu pidada, kui vaim ei suutnud leida vastuseid tema enda elu puudutavatele kannatustele ja pettumustele.

Autori sõnul on Lutherilt säilinud umbes 2600 kirja, enamik neist dateeritud lähima püha järgi sajandeid kasutatud kirikukalendris. Oma abikaasale Katharina von Borale saatis ta viimase kirja 1546. aasta valentinipäeval. Neli päeva hiljem Luther suri Eislebenis, samas linnas, kus ta sündinud oli. Kiri polnud romantiline, sest valentinipäev polnud keskaja Saksamaal armastuse püha. Nende jaoks oli see hoopis usupüha: pühale Valentinusele pühendatud päev. Kirjast saame teada, et nende nooremad pojad, kes olid isaga Eislebenisse tulnud, olid rännanud edasi Mansfeldi onu Jakobile külla. Luther teatas ka oma endise Wittenbergi kolleegi, teda Eislebenisse saatnud Justus Jonase jalavigastusest. Jonas oli lähedane sõber ja oli palunud Lutheril oma surivoodi juures viibida. Eislebenis läks vastupidi, kuid enne viimati mainitu surma olid Jonasel tekkinud jalahaavast säärede väikesed augud ning Luther palus Katharinal teavitada Jonase olukorrast nende Wittenbergi sõpru. Sõpradeks olid kolleegid, kellest aastal 1546 koosnes Lutheri sisering: Philipp Melanchton, Johannes Bugenhagen ja Caspar Cruciger. Jonaski kuulus sellesse ringi. Kirja lõpetuseks edastas ta nagu sageli varemgi kuulujutu. Eisbenis ja mujalgi räägiti, et ta olla röövitud. Abikaasat aasides ajas ta kumu Katharina sünnikoha Meissenis kandis elavate vaenlaste kaela. Lisaks oli Luther kuulnud, et katoliiklik keiser Karl V ei viibi oma armeega kuigi kaugel. Siinkohal tuleb lugejal endal huvi korral raamatust kiri üles otsida.

Enamiku 16. sajandi eurooplaste elurütm käis kirikukalendri järgi, mis asetas nad Aadamast alanud ja viimsepäevaga lõppeva piiblliloo kulgu. Luther elas enamiku oma elust Saksamaal, ta jäi kiindunuks Mansfeldi maakonda Tüüringis, mida kutsus „oma isamaaks”. Ta võttis ette lühikesi reise, lahkudes Saksamaalt ainult korra. Elades küll maadeavastamise ajastul, teadis ta Euroopa-välisest maailmast vähe. Ameerikat mainib ta ainult korra, kirjeldades seda „äsja avastatud saartena“ ning Euroopasse jõudnud uue haiguse „süüfilise” päritolumaana. Tema jaoks oli see järjekordne viimsepäeva märk. Aeg sobis maailma lõppemiseks, sest tema arvates see täit kuut tuhandet aastat kestma ei pidanudki. Maailm pidavat alla käima. Nii arvatakse vist igal ajal.

Luther pihtis oma patte küll hoolega, kuid polnud kindel, et Jumal need andestab. Teiste pihtimusi kuulama hakates sai ta aru, et temasugused preestrid pakkusid inimestele liiga lihtsat väljapääsu. Pattude tõsiselt võtmise, kahetsemise ja andeksanni asemel lasti inimestel sooritada rutiinseid patulunastustoiminguid (annetamine, paastumine, palvete lugemine roosikrantsi järgi, palverännakud). Kohati lubati patud ka lunastamata jätta. See mehaaniline süsteem ei innustanud inimesi oma käitumist muutma ega andnud neile tõelist kindlust. Lutheri jaoks jäi see süsteem probleemiks ka Wittenbergis, kus ta mitte ainult ei kuulanud pihtimusi, vaid pidas ka loenguid, jutlustas ja pühitses missasid.

Luther oli veendunud, et keskaja kirik vedas ilmikuid ninapidi, õpetades, et vagadus viib taevasse. Ta pidas sellega silmas paavsti esinemist jumaliku autoriteedina ning munkluse püüdu esitada oma elulaadi peaaegu täiusliku kristliku eluviisina, mida ilmikud peaksid jäljendama. Tema sõnul vabastaks halastavam kristlus inimesed taevassepääsu pärast muretsemisest ning viiks nende tähelepanu iseendalt teistele. 1518. aastast nõustusid üllatavalt paljud Lutheriga, loobudes esiisade usust. Luther loobus munklusest mitte selleks, et isale rõõmu valmistada. See otsus oli teoloogiline ja isiklik. Munkluse pühaduse- ja täiusetootlus oli põhjalikus vastuolus selle kristliku vabaduse

olemusega, mille Martin ise oli avastanud ning mida ta oma järgijatega jagas.

Omaenda heitlustes palus Luther abi oma pihiisadelt, need aga vastasid, et ta peab oma pattude üle liiga pedantselt arvet. Loenguid ette valmistades oli Luther maadelnud Rooma kirja värsi 1:17 tähendusega. Paulus ütleb seal, et Jumala õigus (või õiglus) on ilmunud evangeeliumis, mitte käsuõpetuses. „Siis hakkasin Jumala õigust mõistma millegi niisugusena, mille abil see, kes on õige, Jumala annist, nimelt usust elab, ning selle (lause) tähendust: evangeeliumi kaudu on ilmutatud Jumala õigus, nimelt passiivne (õigus), millega halastav Jumal meid usu läbi õigeks mõistab, nõnda nagu on kirjutatud: õige elab usust. Siis tundsin, nagu oleksin täiesti uuesti sündinud ja avatud väravast paradiisi endasse sisse astunud.“

Luther ei saanud enam vait olla. 1517-1518 kirjutab ta: ”Need õnnetud hinged usuvad, et kui nad on indulgentsikirjad kätte saanud, võivad nad pääsemises kindlad olla...Oo suurim Jumal! Nõnda lähavad surma mõistetud hinged su hoole all hukka, hüva Isa, ning sul läheb aina raskemaks nende kõigi eest vastust anda. Seetõttu ei saanud ma enam vaiki olla.” 1517. aasta algul polnud Lutheril veel aimugi, et indulgentside pärast võiks toimuda reformatsioon. Ta jutlustas, pidas loenguid Pauluse kirjast galaatlastele, kirjutas ning täitis oma kohustusi rangete augustiinide provintsivikaarina.

Kõik sai alguse Rooma ehitusprojektist: 1506 pandi paika uue Püha Peetruse basiilika nurgakivi ning paavst Julius II andis loa ehituse rahastamiseks indulgentse müüa. See pakkus tohutuid hüvesid: tulevikus tehtavate pattude andeksandi ning armastatud inimeste päästmist puhastustulest. Müük käis kaudseid teid pidi. Wittenberglased ei saanud Püha Peetruse indulgentse Saksamaal osta, sest kuurvürst Friedrich oli nende müügi oma valdustes keelanud, kuid kui kohalikud kuulsid erakordsetest hüvedest, mida indulgentsid annavad, siis ei saanud keegi neid takistada. 80 km pikkune teekond Jüterborgi ja tagasi oli taevasse pääsemise eest väike hind.

Alguses huvitas mind aeg, kuhu Luther sündis ja inimesed tema kõrval. Ja ikkagi lugemise edenedes paelus mind kõige rohkem Lutheri isiklik usuline teekond reformatsioonini. Eriti indulgentside kui paavsti poolt inimeste ärakasutamise teema. Seal oli palju šokeerivat. Meie usuisa Lutheri usk ja visioon on selles ajas nagu eredadalt säravad tähed taevast. Eriti tavalise ristiinimese jaoks. Reformatsiooni algataja polnud kangelaslik robot, vaid arenemisvõimeline inimene, kes elas tarmukat elu.

Anne Vooremaa

IN MEMORIAM – ARNOLD KORJUS.

Sündinud 2. juuli 1931

Surnud 24. septembril 2021

Matusetalitus Haapsalu Jaani kirikus

30. septembril 2021

Arnold Korjus on kirikumees aastast 1993. Aasta enne seda hakkas ta kirikus käima ja lasi end leeritada. Kirik polnud 1931 sündinud mehele varemgi päris võõras. Ta on õnnistatud baptistikirikus. Haapsalu Püha Johannese kogudusse leidis ta tee tänu oma tütrele. Enne kui Arnost sai kirikumees oli ta töötanud 28 aastat metsamajandi suveniirijaoskonnas. Sealt läks ta brigadirina ka pensionile. Oma vanemaist räägib Arno, et need olid põlised läänlased. Isa kodutalu oli Haeskas, ema oma Haapsalu külje all Viigardi lähedal. Arno ise on aga sündinud Haapsalus – Jüriöö tänaval hobusetallis heinamaarjapäeval, 2. juulil 1931. Perekonnalegend räägib, et Arno ema läinud talli hobuseid söötma, aga ei tulnud ega tulnud tagasi. Kui kodused vaatama läinud, leidnud nad heintel ema ja vastündinu. Arnold Korjuse isa oli ehitusmees ja ka voorimees. /.../

Kirikumehe üks kiiremaid aegu on jõulud. Kahe teenistuse vahepeal jõuab ta siiski kodus käia ja perega jõululauda istuda, et kesköömissaks taas kirikus olla.

Lõik EELK Haapsalu Püha Johannese koguduse Jõululehest, 2002, Lehte Ilves.

Koguduse õpetajana meenutan tänuga Arnot kui ausat, täpsed, korrektset, head suhtlejat ja meeldivat inimest. Arnold Korjus pälvis Johannese Risti aastal 2001. Arno oli koguduse nõukogu ja juhatuse mitme koosseisu liige.

Tiit Salumäe

KILLUKE PÄRDI PÄEVADEST TOOMKIRIKUS.

On meeldiv tõdeda, et Pärdi päevad ulatuvad vähemalt ühe kontserdiga alati ka Haapsallu. Nii sai selgi aastal nautida kammerkoori Collegium Musicale briljantset esitust dirigent Endrik Üksvärava juhatusel. Kavas oli Arvo Pärdi ja inglise helilooja John Taveneri looming. Arvo Pärt on teadagi „prohvet, kes on kuulus ka omal maal“, õigemini öeldes vist igal maal. John Taveneri nimi oli siinkirjutaja jaoks seni tundmatu. Tegemist on heliloojaga, kes elas aastatel 1944 - 2013. Tema varasem looming oli mõjutatud vene helilooja Igor Stravinski vaimulikest heliteostest. Hiljem on ta kirjutanud nii kammermuusikat, orkestriteoseid kui ka loomingut muusikateatritele. Suure osa tema loomingust moodustab vaimulik koorimuusika. Arvo Pärti on Tavener nimetanud oma hingesugulaseks. Kontserdil esitati teoseid, kus mõlemad heliloojad on kasutanud tekstidena nii õigeusu kui ka anglikaani kiriku liturgilisi tekste.

Oli taas suurepärase võimalus saada läbi helikeele osa vaimsest sügavusest.

Tiia Laar

KA NII VÕIB JUHTUDA.

"Milliseid patte peaksin küll tunnistama, auväärt isa?" küsib mees pihil.

"Igal õhtul lähen punkt kell 9 magama, ma ei liiderda, ma ei varasta, ei tee kärbseligi liiga, käin igal pühapäeval missal..."

"Hüva, mu poeg, aga ma arvan, et see kõik muutub niipea, kui sa siit välja saad," katkestab teda vanglavaimulik.

KÕIKJALT KOSTAB SU KÕNE.

„Me unustame kergesti oma vead, kui need on teada ainult meile endile.“

François de La Rochefoucauld.

„Tunnistage siis üksteisele patud üles ja palvetage üksteise eest, et te saaksite terveks!“ Jk 5:16.

François de La Rochefoucauld oli 17. sajandil elanud prantsuse kirjanik, moralist, aforismiklassik, hertsog. Tema peateoseks on aforismikogu „Mõtisklused ehk moraalsed sententsid ja maksimid“, mille juhtmõtteks on inimeste egoismi paljastamine. La Rochefoucauld oli ära tundnud omakasupüüdlikkuse, mis peitub inimese ülevate tunnete ja kõrgete vooruste taga, ning esitas oma

teoses omamoodi inimkonna universaalse psühholoogia, mis sobiks kõikidele aegadele ja rahvastele. Mõned lühiesseed, portreed ja arvukad kirjad moodustavad La Rochefoucauldi ülejäänud loomingu. La Rochefoucauld ütleb enda kohta: „Olen melanhoolne, viimase 4 aasta jooksul on mind vaevalt nähtud enam kui 3-4 korda naeratamas.“ Tema maksime võib nimetada üheks kõige süngemaks pildiks inimkäitumisest, mis eales kirjutatud. Sellist pessimistlikku vaadet inimtegevuse ajendite kohta aitasid kujundada tema elu valurohked sündmused: vangistamine poliitilises intriigis osalemise tõttu, pagendamine, ebaõnnestunud armulood, oma maavalduse kaotamine, finantskrahhid. Elu oli talle õpetanud, et sõprus, lojaalsus, altruism ja isegi armastus pole muud kui keerukad fassaadid ego kaitsmiseks ja varjamiseks.

Tema maksimid said alguse salongimängust, kus keegi esitas mingi idee mõnest eluvaldkonnast, v.a religioon ja poliitika, kuna need oleksid olnud emotsionaalselt liiga laetud. Seejärel arutasid salongis osalejad ideed, täiustasid ja laiendasid seda. Hiljem oma kodus veetis La Rochefoucauld tunde nii enda kui salongis väljapakutud ideede lihvimisega maksimideks – kokkuvõtlikeks, elegantselt sõnastatud lauseteks. La Rochefoucauldi jaoks kujutasid need inimloomuse seadusi sarnaselt füüsilika seadustele, mis reguleerivad elutuid objekte. Maksimid saavutasid suure populaarsuse; need rõhutavad eneseanalüüsi ja enese vastu aus olemise tähtsust. Ilma selleta on armastus ja sõprus õõnes ja võlts ning need ei pruugi olla muud kui egoismi harjutused. Maksimide valdavalt pessimistlikku vaadet leevendab stiili sära ja analüüsi peenus ning ka korduvad tõdemused, et tõelist sõprust ja ehedat terviklikkust võib, kuigi harva, aeg-ajalt esineda.

PIIBLIVIKTORIIN.

1. Pärast keelatud vilja söömist tundsid Adam ja Eeva esimest korda, et on alasti. Oma alastuse varjamiseks tegid nad ühe puu lehtedest endale põlled. Mis puu see oli?
2. Jumal käskis Moosesel valmistada seaduselaeka, kus olid kivitahvlid Jumala enda antud 10 käsuga. Jumal ise rääkis Moosesega lepituskaanel, mis oli seaduselaeka peal. Kui Iisraeli rahvas pidas Kaananimaal sõda ühe sealse rahvaga, kaldus sõjaõnn vaenlase poole. Iisraellased tõid Jumala seaduselaeka lahinguväljale, et Issand oleks nendega, kuid vaenlased röövivad Jumala laeka ja viisid oma leeri. Sellest sündis aga neile endile palju häda, nii et nad saatsid laeka Iisraeli rahvale tagasi. Mis rahvas see oli, kes röövivad Issanda seaduselaeka?
3. Kui Iisraeli rahvas oli teel Tootatud Maale, kutsus moabi rahva kuningas Baalak ühe prohveti ja käskis tal Jumala nimel Iisraeli rahvast needa. Jumal aga muutis needmissõnad prohveti suus õnnistussõnadeks. Kes oli see prohvet?
4. Kord oli Jeesusel nälg ning Ta otsis vilja ühelt viljapuult, mille uhke lehestik näitas, nagu oleks puu viljakandmiseks küps, kuigi polnud veel viljakandmise aeg. Jeesus vilja ei leidnud ning needis puu ära, mis otsekohe ära kuivas. Selle sümboolse teoga viitas Jeesus Jumala rahvale Iisraelile, kes kiitles küll oma usuga, kuid ei kandnud vilja, s.t ei teinud Jumala tahtmist. Mis puu see oli, mis sümboolselt kujutas Iisraeli rahvast?
5. Kuidas nimetatakse Johannese Ilmutusraamatus igavese hukatuse paika?

Vastused

1. Viigipuu (1Ms 3:7).
2. Vilistid (1Sm 4).
3. Bileam (4Ms 24).
4. Viigipuu (Mt 21:19; Mk 11:12-14).
5. Tulejärvi (Ilm 19:20; 20:14).

JUHTSALM, MÕTISKLUS JA PALVE.

Sest kõik, mis Jumal on loonud, on hea ja miski pole taunitav, mida võetakse vastu tänuga, sest seda pühitsetakse Jumala sõna ja palve läbi. (1Tm 4:4-5)

Oktoobrikuu teisel pühapäeval pühitseme lõikustänupüha, mil on juba aastatuhandeid toodud Jumalale tänu Tema andide eest: Tema on andnud meile seemet külvamiseks, lasknud saagil küpseda lõikuseni ning aidanud meil vilja koristada. Jumala heldus ei piirdu aga ainult põlluviljaga – sel pühal

täname Teda kõigi andide eest, millega Ta meie elu alal hoiab ja rõõmsaks tänuks muudab. Just nagu Meie Isa palveski mõtleme „igapäevase leiva“ all kõike eluks vajalikku: toit, eluase, tervis, kaasinimesed, ilu, vajalikud asjad jm.

Ilmselt ongi iga kristlane tänulik nii igapäevase leiva kui Jumala andide eest, nii materiaalsete kui vaimsete. Kuid kas see tänulikkus hõlmab kõike, mis pärineb Jumalalt? Sest väga sageli tunduvad tõeliselt head ja vajalikud asjad, mida Tema meile kinkida tahab, meie isekale loomusele vastumeelsed ning me keeldume neid vastu võtmast, liiatigi siis veel nende eest tänamast.

Näiteks otsustab kristlane oma menüü tervislikumaks muuta ja ostab poest mingi maa- või puuvilja, mis on tõesti väga kasulik ja ehk isegi ravitoimega ning mida ta iial varem pole söönud. Ta valmistab sellest toidu, kuid toit ei maitse, kohe üldse ei maitse. Kristlane viskab toidu WC-sse. Kui öelda: „Aga miks sa ei võiks kasvõi selle üheainsa keeduse ära tarvitada ja edaspidi lihtsalt seda vilja mitte osta?“ – siis vastatakse: „Aga miks ma peaksin? See ju ei maitse mulle! Miks ma pean end sundima mittemaitsvat toitu sööma?“ Kui selgitada: „Toitu, liiatigi head toitu ei tohiks ära visata“, vastatakse: „Aga miks? Kui see mulle ei maitse?“

Kuidas vastata sellele miks-küsimusele? Loomulikult ei peaks me sööma halvaks läinud või siis töödeldud toitu, mis sisaldab tervisele kahjulikke lisaaineid. Aga kui hea ja tervisliku toidu äraviskamise põhjuseks on see, et ei maitse? Võiksime viidata tänulikkusele: kõik, mis Jumal on meile kinkinud, on hea ja me peaksime kõik selle tänulikult vastu võtma; tänumeel lihtsalt ei lase meil head asja solki visata. „Aga kui ma ei suuda tänulik olla selle eest, mis mulle ei maitse!“ vastatakse. Võiksime viidata ka ülesandele, mille Jumal andis inimesele siin maailmas: hoida ja harida Eedeni aeda. See eeldab heaperemehelikku suhtumist kõigesse Jumala loodusse, kõigisse Tema andidesse. See peaks välistama igasuguse hävitamise, lagastamise, solkimise, reostamise. „Aga ma suhtungi ju Jumala andidesse niimoodi, mis loeb üks potitais mittemaitsvat toitu, kui ma selle ära viskan?“ võidakse vastata.

Paraku on nii, et kui meie südames on tõeline tänulikkus, tõeline armastus, tõeline hoolivus, see, mis tuleb Jumalalt, siis on see kõikehõlmav, selline suhtumine saab osaks absoluutselt kõigile ja kõigele, mis Tema on meile kinkinud. Lagastamine pisiasjades ja asjade maailmas kandub paratamatult ja meile endalegi märkamatult üle suurtele asjadele ning inimsuhetele. Kõige paremini illustreerib seda üks tuntud lugu:

Ajakirjanik küsib 60. pulma-aastapäeva tähistavalt vanapaarilt: „Kuidas on teil õnnestunud nii pikk elu üheskoos elada? Mõeldes sellele, et enamus abielusid lõpeb lahutusega ja kui ka uuesti abiellutakse, järgneb taas lahutus?“ Vanakesed vastavad: „Meie kasvasime üles ajal, kus katki läinud asju ei visatud minema, vaid parandati.“

Meie Issand tuli siia meie sekka just katki läinud asju ja katki läinud inimesi parandama. Lõikustänupüha on tänulikkuse püha. Täname kõige eest, ka Jeesuse eest. Ka armulaua osalemine on meie tänu- ja kiitusohver selle eest, mis Jeesus meie heaks on teinud. Tema ise juhib meid kõiki vähehaaval mõistmisele, et just tänulikkus muudab kõik, mis pärineb Jumalalt, rõõmustavaks ja meeldivaks ja maitsvaks.

**Armas hea taevane Isa!
Me täname Sind, et Sina ise õpetad
meile tänulikkust ja selle olulisust.
Tänulikkus teeb meele rõõmsaks.
Tänulikkus muudab kõik meeldivaks.
Tänulikkus tekitab soovi teisi rõõmsaks teha.
Tänulikkus toob meid Sinule lähemale.
Tänulikkus juhib meid armastama.
Tänulikkus aitab meil Sind usaldada.
Tänulikkus annab jõudu kannatustes.
Tänu Sulle, Isa, Sinu Poja Jeesuse eest,
kelles peituvad kõik tarkuse ja tunnetuse aarded
ja kelle surm tõi meile elu.**

SÜNNIPÄEVAD OKTOOBRIK.

2. oktoober	Koit Latik	75
3. oktoober	Ingrid Arro	
	Kristel Saal-Engman	
5. oktoober	Harriet Lämmergas	15
	Martin Evert	
7. oktoober	Helju Elmik	72
	Krisbert Kaareste	
	Helve Undo	
10. oktoober	Karin Teder	
	Kädi Jõgi	
11. oktoober	Lehti Padu	
	Mark Pavlovski	
13. oktoober	Henry Madi	
	Claudia Parbus	10
14. oktoober	Sirje Viiret	75
	Marko Olenko	
	Kairi Jets	
16. oktoober	Ingrid Laasi	
	Marie Helene Vichterpal	
17. oktoober	Endel Jets	74
	Mary-Liis Kaabel	
	Saara Mikli	
19. oktoober	Uku Emil Engman	10
20. oktoober	Hugo Oliver Kruusel	15
	Jaanika Kallas	
22. oktoober	Kirke Kalamats	
23. oktoober	Õie Treve	82
	Malle Allmere	81
	Tiina Brock	50
	Rebeka Strauss	
24. oktoober	Gregor Särel	
	Greete Viita	
27. oktoober	Eva Luure	
28. oktoober	Siiri Mikk	
29. oktoober	Lia Salumäe	
	Ronald Benni Vunk	
30. oktoober	Hugo Vihmann	
	Rihanna Möll	

PALJU ÕNNE JA ROHKET ÕNNISTUST SÜNNIPÄEVALASTELE!

MEENUTUSI SEPTEMBRI KUUST.

EELK koguduse kaastöölise hõbemärgi üleandmine
5.09.2021 Teno Ilvesele

19.09.2021 teenis Haapsalu toomkirikus
emeritõpetaja Ants Leedjärv

22.09.2021 vastupanuvõitluse päeval õnnistas
Õpetaja Kristo Hüdsi Moero laeva votiivi

26.09.2021 teenis Haapsalu toomkirikus
politseikaplan Tuuli Raamat

Jaani kiriku tornikiivri remont
Foto 22.09.2021

Koguduse nõukogu auliikme, pikaagegse
kirikumehe Arnold Korjuse matusetalitus 30.09.2021

EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNESE KOGUDUS.

KOGUDUSE KANTSELEI. Kooli tn 6, on avatud kolmapäeval ja reedel kell 9 - 15.
Kohtumine koguduse õpetaja piiskop Tiit Salumäega palutakse kokku leppida telefon 5280635.
Kohtumine koguduse abiõpetaja Kristo Hüdliga palutakse kokku leppida telefon 56952758.

Telefon 473 7166, 473 7167.
E-post haapsalu@eelk.ee
Koduleht <http://www.eelk.ee/haapsalu/>
Aadress Kooli 6, 90501 Haapsalu
Pangakonto IBAN EE811010602003965006 (SEB);
IBAN EE442200001120274032 (SWEDBANK).
Registrikood 80210533

Koguduse infokiri Johannese Sõnumid saadetakse soovijaile e-postiga. Kui soovid, et ka Sinu e-posti aadress lisatakse kirjasaaajate hulka, palun anna oma soovist teada haapsalu@eelk.ee

Diakoonia annetasmüük on avatud kokkuleppel – 53039835 Lia Salumäe.

Eesti kiriku elust saab lugeda <https://e-kirik.eelk.ee/>, <http://eelk.ee/> ja <http://www.eestikirik.ee/>

Jaani kirik on avatud teelistele ettetellimisel.

Toomkirik on avatud pühapäeviti kell 10 – 12.30 ja muul ajal piiskopilinnuse muuseumi kaudu.
Avatud K-L kell 11-17, P 13-17.

Teelistele on kirik avatud ettetellimisel haapsalu@eelk.ee

Piiskopilinnuses toimuvate ürituste kohta vt lähemalt: <http://www.haapsalulinnus.ee>

TOIMETUS.

Tiit Salumäe	E-post: tsalumae@yahoo.com 5280 635.
Kristo Hüdsi	E-post: kristo.hudsi@eelk.ee 56952758
Kristel Engman	E-post: engmankristel@gmail.com
Lydia Kalda	E-post: lydia.kalda@hotmail.com .
Lia Salumäe	E-post: salumae.lia@gmail.com 53039 835.
Lehte Ilves	E-post: lehte.ilves@gmail.com
Karin Teder	E-post: karin.teder@mail.ee
Maria Strauss	E-post: mariastrauss@gmx.de
Tiia Laar	E-post: tia.laar@gmail.com
Teno Ilves	E-post: teno.ilves@gmail.com

Koguduse häälekandja ilmub alates septembrist 2008. Ootame lugejate kaastöid, küsimusi ja soove, millest järgmistes Johannese Sõnumites lugeda soovitakse. Palume teie abi, et Johannese Sõnumid jõuaksid võimalikult paljude huvilisteni. Teatage soovijate e-posti aadress koguduse kantseleisse.

